B. C. U.
P. II.
742

REVISTA MAZILOR și RĂZEȘILOR

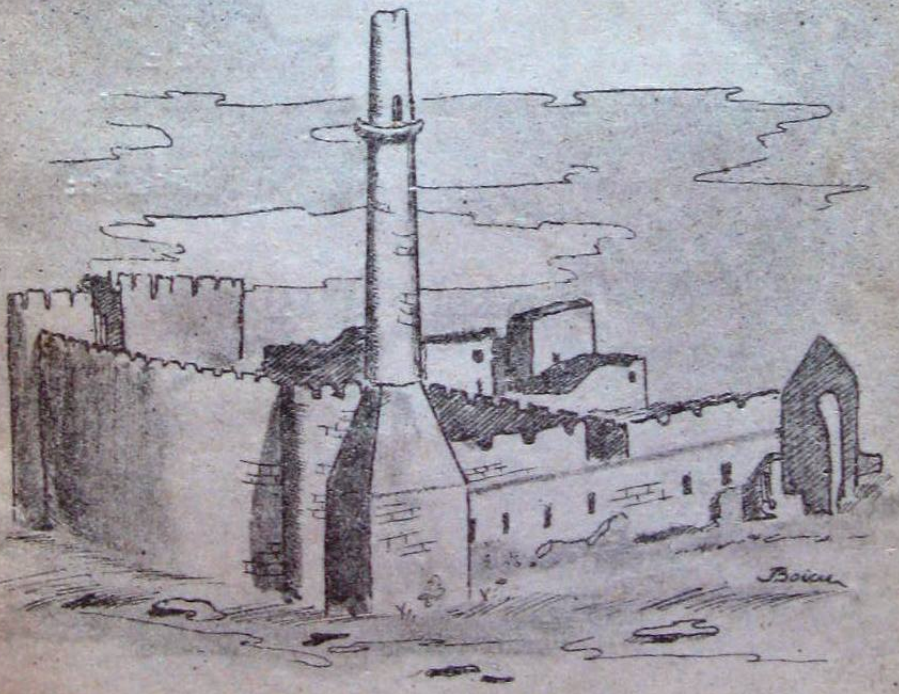

Anul IV, Nr. 2 Cernăuţi, Februarie 1944

Revista Mazililor şi Răzeşilor

Organ de luptă şi afirmare românească

(Continuare a **Gazetei Mazililor şi Răzeşilor bucovineni** din anii 1911—1914).

Proprietar: Societatea Mazililor şi Răzeşilor, Cernăuţi.

Secretar de redacţie: Vasile Vitencu, profesor î. r.

Inregistrat la Tribunalul Cernăuţi în registrul publicaţiilor periodice sub Nr. 752/44.

Apare lunar în cel puţin 32 pagini. Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, str. M. Kogălniceanu 15.

Abonamentul: anual 300 lei, pe 6 luni 150 lei.

Numărul acesta costă 50 lei.

Revista Mazililor şi Răzeşilor

Organ de luptă şi afirmare românească

Răzeşii

Dacă istoria Moldovei ca Stat începe cu Bogdan descălecatorul, sau ceva mai înainte, cu Dragoş, venit şi el din acelaş Maramureş daco-roman, însă sub ascultarea unui rege străin, pe aceste plaiuri, istoria celor dintâiu aşezări româneşti de aice e mult mai veche şi se pierde în negura veacurilor, în care s'au scurs peste pământul acestei ţări, venind dela răsărit şi nord, seminţiile barbare, pornite în uriaşă tălăzuire spre apus şi miazăzi.

I. 83340.

Pe clinurile Carpaţilor, până în valea Prutului şi dincolo până la Nistru, sălăşluiau urmaşii legionarilor romani şi ai Dacilor supuşi şi apoi înfrăţiţi cu ei, ducând acea viaţă mereu ameninţată de cotropiri duşmane, despre care nu se cunosc însemnări istorice, care însă trebue să fi fost la fel cu viaţa de necontenită veghe şi îngrijorare ce se oglindeşte în tradiţiile populare despre întâlnirile Românilor cu cei din urmă năvălitori, Tatarii: cu adăpostiri în locuri ferite şi ascunse (tăbărâşti), cu semnalizări cu prăjina din vârful copacilor, carul cu două protapuri etc.

In epoci de linişte relativă şi chiar în cursul unor popasuri mai îndelungate ale barbarilor, aceşti Români îşi puteau înfiripa rosturi de aşezări statornice, cu bejenii mai rare, şi începuturi de organizare, de felul micului voevodat al Şepeniţului dintre Prut şi Nistru, din părţile noastre-de aice, şi al judeţiilor limitate la văile râurilor din Carpaţi.

Oamenii aceştia au fost strămoşii răzeşilor din Moldova şi ai moşteniilor (sau moşnenilor) din Muntenia. Cuvintele răzeşi (în forma veche răzaşi, răzăşi) şi moşteni au acelaşi înţeles: stăpâni, moştenitori ai pământului primit

dela părinţi şi moşi, muncit şi apărat din generaţie în generaţie, cu conştiinţa dreptului de stăpânire şi a libertăţii în cadrul îndatoririlor cetăţeneşti faţă de organizaţia locală, una mai puternică, alta mai modestă, însă toate, din cauza densităţii slabe a populaţiei, în condiţii de egalitate pentru locuitorii cari le alcătuiau.

După descălecare, numărul aşezărilor omeneşti, asemănătoare cu vechile aşezări răzăşeşti, a sporit prin afluxul populaţiei venită din Maramureş, şi s'au ivit, sau în orice caz s'au înmulţit în mod considerabil, proprietăţile latifundiare, moşii mari, încredinţate de voevozi sub titlu de danii „slugilor credincioase", căpetenii de luptători sau înalţi dregători, ajunşi în ranguri tot prin vrednicie militară.

Danii mai modeste, adică împroprietăriri, pentru fapte de arme, sau simple „miluiri", au fost date de Domni vitejilor sau slujbaşilor curţii sub denumire de răzăşii, cu aceleaşi drepturi ca ale răzăşilor de baştină aflate înainte de descălecare, şi cu anumite obligaţii, adică de a plăti dări la visterie şi a fi gata oricând pentru serviciul de arme, întru apărarea ţării.

Insă în cadrul noilor măsuri de organizare a ţării, după descălecat, nu trebue să ne închipuim că totul s'a desfăşurat în mod ideal, în perfectă armonie frăţească. Multe din vechile aşezări răzăşeşti şi-au pierdut dreptul de răzăşie, fiind reduse, prin hotărîrea Domnilor sau prin încălcări din partea unor vecini puternici, la starea de supunere faţă de boieri, sub denumirea de „vecini", sau „rumâni", cu păstrarea proprietăţii lor, însă cu îndatoriri de dijmă şi de muncă pentru boieri, până ce, cu vremea, cei mai mulţi din aceşti „rumâni" au fost degradaţi la starea de iobagi fără drept de proprietate imobiliară.

Sate răzăşeşti au existat pe toată întinderea Moldovei, dela ţinutul Cernăuţilor până la Mare, şi dela Carpaţi până la Nistru. Ele există şi astăzi şi şi-au păstrat tradiţia originii şi mândria unui trecut glorios, localizat în timp de preferinţă în epoca lui Ştefan cel Mare, când răzeşii,

în cursul războaelor purtate de acest Domn atât de glorios, au avut ocazia să-şi arete vrednicia, luptând şi biruind de atâtea ori în rândurile oştirii moldovene, sub denumiri care variau după ţinuturi (hânsari, călăraşi, roşi sau roşiori), alături de cetele de boieri şi de curteni, şi de pedestrime, în fruntea căreia erau vitejii arcaşi dela munte, cari prin faptul că erau proprietari de poieni şi codri şi nu depindeau de boieri, erau şi ei adevăraţi răzeşi.

Un rol deosebit de important îl aveau răzeşii dela marginele Moldovei, cei dinspre Polonia şi cei dela Nistru, din preajma Tătarilor, căci ei erau însărcinaţi cu paza hotarelor şi erau chemaţi să întimpine cei dintâiu primejdiile ce ameninţau ţara în formă de năvăliri mai neînsemnate, ca pe vremea conflictului pentru Pocuţia, cu scopuri de prădăciune, sau atacuri mai grele cu intenţii de războiu.

In cursul vremurilor, s'a produs în sânul răzeşimii o diferenţiere, unii din ei fiind consideraţi „mazili", adică din punct de vedere social, ca o clasă intermediară între boieri şi răzeşi. Mazilii, după sensul cuvântului, care ne-a venit dela Turci, sunt boieri scoşi din slujbele statului, precum se spunea şi despre voevozii principatelor române, când se întâmpla să fie scoşi din domnie din ordinul Sultanului, că au fost „maziliţi".

De fapt, dacă considerăm că multe din familiile de răzeşi-mazili poartă numele unor mari boieri, care au jucat un rol însemnat în istoria Moldovei (d. e. Arbore, Tăutul), trebue să recunoaştem că mazilii sunt urmaşii direcţi ai acelor boieri, ajunşi în rândul răzeşilor prin reducerea proprietăţilor lor, pulverizate din cauza împărţirii succesive între copii, sau pierdute în alt mod.

A mai existat pe lângă mazili şi răzeşi o categorie de proprietari mai noi, asimilaţi cu mazilii, numiţi „ruptaşi", fiind impuşi la dările către stat „cu rupta", adică după învoială.

După răpirea Bucovinei de către Austria, în anul 1775, şi a Moldovei dintre Prut şi Nistru (Basarabia) de către

Rusia, în anul 1812, soarta răzeşilor din aceste provincii înstrăinate a urmat căi diferite, în comparaţie cu răzeşii din Moldova rămasă liberă. Astăzi însă, în urma împroprietăririi ţăranilor clăcaşi, înfăptuită în cele trei părţi ale ţării, la diferite epoci şi pe baze diferite, încă până la unirea din anul 1918, şi mai ales în urma sărăcirii succesive a răzeşilor, situaţia acestora nu se deosebeşte, din punct de vedere cetăţenesc, întru nimic de aceea a ţăranilor. Excepţie fac doar răzeşii înstăriţi, cu proprietăţi mai considerabile, care îi apropie de moşieri, dându-le şi prestigiul de adevăraţi „boieri".

Din punct de vedere social, însă, răzeşii se deosebesc şi astăzi de ţărani. Ei îşi atribue titulatura de boieri, cu toată disproporţia dintre situaţia lor materială şi „boeria", care totuşi s'a păstrat prin tradiţie şi, în mediul lor rural, în convieţuirea cu vecinii ţărani, nici nu li se contestă, respectiv e titulatura obicinuită în raporturile dintre ţărani şi răzeşi.

Răzeşii se deosebesc de ţărani, cel puţin în Bucovina şi Basarabia, şi prin port, care e „nemţesc" în Bucovina şi rusesc în Basarabia. Portul naţional s'a păstrat numai la Răzeşii munteni din judeţul Câmpulung, la care însă denumirea de răzeş nu şi-a păstrat sensul original decât cu privire la proprietatea de pământ: asta e „răzăşia" mea, spune Dorneanul sau Câmpulungeanul. „Răzeş" înseamnă în unele părţi dela munte „vecin" (Pojorâta).

Ceea ce ne interesează însă mai presus de toate, este situaţia răzeşilor din punct de vedere naţional. In privinţa aceasta, răzeşii bucovineni se prezintă ca cei mai oropsiţi de soartă. Ei şi-au păstrat caracterul pur românesc, sau alterat numai în parte neînsemnată, în puţine comune: Banila pe Siret, numită şi „moldovenească", Broscăuţi, Budeniţ, Igeşti, Ropcea în jud. Storojineţ, Botuşăniţa, Muşeniţa în jud. Rădăuţi, Călineştii lui Enache, Călineştii lui Cuparencu, în jud. Suceava, Mamorniţa şi Ţureni în jud. Cernăuţi. In celelalte sate, din judeţele Cernăuţi şi

Storojineţ, răzeşii, ca şi vechii locuitori ţărani, între care şi colonişti ardeleni, s'au înstrăinat prin adoptarea limbii rutene dela imigranţii galiţieni, veniţi în Bucovina după anul 1775, în curs de câteva decenii, în număr foarte mare. Dintre câte sate sunt între Prut, Nistru şi graniţa basarabeană, numai patru comune mari, însă fără populaţie răzăşească, au rezistat acestei înstrăinări: Mahala, Cotul Ostriţei, Buda şi Boian.

Răzeşii înstrăinaţi ca limbă nu şi-au pierdut însă cu totul şi conştiinţa naţională, ceea ce se dovedeşte prin faptul că acum treizeci de ani, la chemarea şi îndemnul „Societăţii Mazililor şi Răzeşilor", s'au putut înfiinţa în scurt timp în mai multe sate răzăseşti din judeţul Storojineţ, şcoli particulare româneşti (Carapciu pe Ceremuş, Comareşti, Costeşti), şi chiar în satul ne-răzeşesc Panca, iar satul Mihalcea, din jud. Cernăuţi, a reuşit chiar să obţină, după o luptă de patrusprezece ani, o şcoală primară publică, în ciuda rezistenţei şi ameninţărilor organelor administrative austriace, ostile redeşteptării naţionale a Românilor.

Nici nu se putea ca purtătorii unor nume ca: Arbore, Baloşescul, Frunză, Grecu, Greul, Onciul, Păunel, Păuş, Sorocean, Tăutul, Totoiescul, Ţintă, Ţopa, Vlad, şi atâtea altele, să fi uitat trecutul românesc al familiilor lor în timp de câteva decenii, decând s'a produs înstrăinarea prin părăsirea limbii româneşti, şi să se considere, din motive de oportunism, slăbiciune sau interese de altă natură, ca ruteni.

Un alt aspect al rezistenţei contra înstrăinării a fost declararea ca români a multora din copiii de răzeşi veniţi din satele înstrăinate la şcoalele din Cernăuţi. Aceşti tineri, după terminarea studiilor, s'au purtat şi au activat în viaţa publică ca Români, sporind numărul Românilor conştienţi de necesitatea afirmării ideii naţionale în Bucovina şi contribuind la întărirea rezistenţei contra rutenismului în satele de unde au purces.

Aice credem că este cazul să se amintească cu recunoştinţă şi cuvenită cinstire numele unui merituos dascăl dela vechea „Şcoală moldovenească" (cu sediul în Strada General Prezan, pe vremuri numită Strada Şcolii—Schulgasse), cu numele de Litviniuc—Liteanu, care prin sfatul său cuminte şi cu blândeţă părintească a îndrumat pe mulţi copii de răzeşi, ca şi pe părinţii lor, pe calea cea bună, întărindu-i în credinţa despre originea lor românească, dela care străinii voiau să-i abată.

Mişcarea de redeşteptare naţională a Răzeşilor din Bucovina pornită de pela anul 1900 cu program de luptă şi luminare, urmărea, în împrejurările de atunci, ceea ce se putea declara şi susţine în cadrul legilor unei stăpâniri străine, adică afirmarea conştiinţei naţionale, cultivarea limbii româneşti şi răspândirea culturii româneşti, urmând curentul general al năzuinţelor naţionale din Bucovina care tindeau la unitatea culturală a tuturor Românilor.

Nu s'a putut prevedea apropierea momentului pentru o altă unitate, cea politică, care totuşi a venit mai degrabă decât ar fi visat-o cei mai înflăcăraţi naţionalişti, dăruindu-ne, după un război crâncen în care Românii bucovineni au fost siliţi să se jertfească pentru planurile de dominaţie ale unei stăpâniri străine sortită prăbuşirii, iar fraţii din ţara liberă au luptat pentru cele mai sfinte idealuri ce le poate avea un popor, libertatea şi unitatea naţională. Aceasta a fost Unirea cu patria-mumă din anul 1918.

Că după Unire, din păcate, ritmul în care trebuia să urmeze revenirea la matcă a răzeşilor înstrăinaţi, nu s'a accentuat în măsura dorită, din motive de — târguială politică, încă nu ar fi fost o nenorocire prea mare. Revenirea avea să se realizeze, în mod mai lent, dar sigur, pe cale evolutivă, dacă nu venea o altă încercare grea, după atâtea altele pe câte le-a suferit poporul român, şi anume invazia bolşevică din anul 1940, care timp de un an, a paralizat în Bucovina ocupată nu numai orice aspiraţii mai înalte, naţionale sau culturale, dară a ameninţat până şi existenţa fizică a poporului.

Eliberarea de cotropire a venit, graţie îndurării lui Dumnezeu, care a dat putere braţului desrobitor al ostaşului român şi gând luminat Conducătorului nostru, pentru a se alătura acelora ce luptă contra puterilor Iadului. Totuşi, umbre întunecate stărue ameninţător la orizont: războiul se dă cu cea mai mare îndârjire şi cumpăna destinelor încă nu şi-a fixat poziţia hotărâtoare.

Intre timp duşmani nevăzuţi strecoară întimidări paralizatoare în spiritele îngrijorate, măsurile de prevedere luate de locurile competente accentuiază seriozitatea momentelor, şi bietul cetăţean, şi în măsură poate mai mare fratele răzeş, pândit de ochi duşmani, se întreabă ce o să mai vină.

Da, îngrijorarea e mare. Dar omul trebue să-şi ridice fruntea, să fie gata a face faţă încercărilor şi, mai ales, să nu piardă credinţa în Dumnezeu, care ne-a ocrotit prin veacuri, şi să aibă încredere în factorii noştri conducători cari vor face ce vor putea pentru a da în caz de nevoie, acelor ce nu ar putea risca să stea pe loc, posibilitatea de a se adăposti în altă parte, până ce va veni vremea să se reia dela început munca refacerii.

Şi atunci, într'o zi de frumoasă bucurie, să sperăm că toţi Românii bucovineni, în hotarele lor neştirbite, şi cu ei şi Răzeşii dela plaiurile Carpaţilor până la Nistru, îşi vor serba sărbătoarea izbăvirii definitive, cu hora strămoşească şi tricolorul naţional, pe care răzeşii, şi sub stăpânire străină, le-au ţinut totdeauna în cinste.

V. V.

Eroare de tipar. In n-rul 1, pag. 40, rândul 8 de jos, al rev. noastre, trebuie citit în loc de „acelei *civilizaţii*", „acelei *cealiţii*".

Sate străvechi în Bucovina de Nord

2. Toporăuţii, jud. Cernăuţi

Al doilea sat din Bucovina de nord, pomenit la începutul veacului al XV-lea, e satul Toporăuţi, jud. Cernăuţi.

Deodată cu Cernauca învecinată satul Toporăuţi e amintit în uricul dat de Voevodul Moldovei Alexandru cel Bun, la Suceava, *în 1412, Apr. 5.*

Satul Toporăuţii a fost multă vreme al neamului Giurgiu dela Frătăuţi şi e pomenit deseori în cele mai vechi documente, cum e cel din 6944 (1436), Sept. 19, cel din 6972 (1464), Apr. 28 şi din 6997 (1489), Oct. 14 [1]).

Prin *uricul din Suceava 1464, Apr. 28* [2]) Ştefan Voevod confirmă lui Luca, fiul logofătului Petru, jumătate din satul Toporăuţi (sau Toporeşti), pe care soţia sa Maria o cumpărase dela Mihne pe banii ei proprii; cealaltă jumătate i-o dărueşte dela sine pentru slujbele lui credincioase, aşa ca întreg satul să-i fie uric, lui şi urmaşilor lui, cu hotarele cele vechi.

Martori au fost: Alexandru fiul Domnului şi boerii Duma Braevici, Manoil, Stanciul, Vlaicul, Goian dela Hotin, Crasneş vornicul, Coste Danovici, Toma Cânde, Petru Ponici, Albul, Lazar Pitic, Hodco Creţevici, Isaia dela Neamţ, Ştefco Domocuş, Coste Oriş, Petrică, Radul Pisc, Buhtea, Sacâş spatarul, Iuga visternicul, Paşco postelnicul, Negrilă ceaşnicul, Zbierea stolnicul şi Bourean comisul; Logofăt Dobrul, Diac Tăutul [3]).

Prin uricul din *Suceava, 1489, Oct. 14* [4]), „Ştefan dă două sate, anume Pogăneştii pe Bârlad şi Călineştii pe Bârlad, lui Toader fratele lui Hârman, pentru satul Toporăuţii de peste Prut, în ţin. Cernăuţilor, pe care Hârman

[1]) A se vedea: Costăchescu, Doc. înainte de Ştefan cel Mare, vol. pag. 160.

[2]) Bogdan Doc. Ştefan cel Mare vol. I, pag. 78–79.

[3]) A se vedea: Wickenhauser, Bohotin aber Gesch. der Stadt Cernăuz pag. 66–67.

[4]) Bogdan, Doc. lui Ştef. c. M. I, pag. 380–382 şi Wichenhauzer Woroneţz u. Putna pag. 169–173.

părcălabul îl cumpărase pe 400 zloţi tătăreşi dela fraţii Stanciul, Ivanco şi Isaico, fiii lui Fedco Starostici, nepoţii lui Mihul Starostici.

Domnul mai dă lui Toader şi 100 de zloţi bani gata deasupra".

Prin *uricul din Iaşi, 1627, Dec. 9* [1]), Miron Vodă Barnovschi dărueşte bisericii la Adormirea Maicii Domnului din Iaşi, satul Toporăuţi, ţin. Cernăuţilor, scutindu-l de toate dările către Stat:

„Şi am dat şi am miluit acea mai sus scrisă a noastră casă de rugăciune cu un sat anume Toporăuţii cu iazuri şi cu moară, care este în ţin. Cernăuţilor, care sat a fost adevărat strămoşesc al Domniei mele şi de aceea Domnia mea am dat şi am miluit şi am închinat acea sfântă mai sus scrisă biserică din târgul Iaşilor şi cu acel sat Toporăuţi sfântului, prea măritului şi de viaţă primitorului mormânt şi dătătorului nostru de viaţă Domnului nostru Isus Christos; ... şi am ertat acel sat Toporăuţi de toate dabilele, ca să naibă a ne da nici o dare, nici mare, nici mică, să naibă a ne lucra nici un lucru, nici să plătească iliş, nici sulgin pentru vaci, nici pentru oi, să naibă a ne da nici o angherie, şi aşijdere să se erte din acel sat Toporăuţi 1500 oi ţărăneşti, cari trec drept 150 oi domneşti, şi 1000 stupi ţărăneşti, cari trec drept 100 stupi domneşti, şi 500 porci ţărăneşti cari trec drept 50 porci domneşti, atâta cât scriem mai sus, ca să fie lăsaţi în pace, fără pecetluit şi să nu fie învăluiţi cu nimic; ... pentru aceasta credinţa boerilor Ionaşco Ghianghe mare dvornic al ţării de jos, Nicoară hetman şi părcălab de Suceava, Gavrilaş mare dvornic al ţării de sus, Gheorghie Jorea părcălab de Hotin, Gheorghie părcălab de Neamţ, Bleandea părcălab de Roman, Costin postelnic, Savin spătar, Constantin Cantacuzino ceaşnic, Lupul vistearnic, Grama stolnic, Mihail Furtuna comis şi credinţa tuturor boerilor noştri moldoveneşti mari şi mici".

[1]) T. Balan, Doc. buc. I. p. 197–198.

Prin *zapisul din Iaşi, 1658, Aug. 6*[1]), Safta, văduva lui Neculai Ureache, fata lui Neagoe, şi cu fiica ei Alexandra vinde dreapta ei ocină şi moşie şi anume a treia parte de sat de Toporăuţi, ţin. Cernăuţilor, mănăstirii dela Sf. Marie ce este zidită de Barnovschi Vodă, pe preţul de 700 lei bătuţi.

La tocmeală au fost de faţă: Boearii cei mari Racoviţă-Cehan marele logofăt şi Ilie Şeptelici marele vornic şi Dabijă marele vornic şi Gligoraşco Hăbăşescul hetman şi Stamatie marele postelnic şi Darie marele spătar şi Iordachie marele paharnic şi Ioniţă Prăjăscul mare vistiiarnic şi Ursul marele stolnic şi Neculai Racoviţă marele comis şi Hăncul sărdar şi Miron Ciogolea marele medelnicer şi Gligorie marele clucer şi Bejan Gheuca marele pitar şi Chiriac Sturză marele jitnicear şi Frătiţa marele armaş şi Gheorghie Cătargiul şatrar şi alţi mulţi boiari şi voinici de frunte din curtea Măriei Sale lui Vodă. Chirilă Diacul a scris".

Prin *hrizovul din Iaşi, 1700, Febr....*[2]), Antioh Cantemir Vodă scuteşte satul Toporăuţi al mănăstirii Barnovschi de toate dările către Stat:

„Domnia mea m'am milostivit şi am dat şi am întărit din derese bătrâne dela alţi răpousaţi domni ce au fost înainte de noi pre un sat a svintii mănăstiri a lui Barnovschi din târgu din Eşi... pre nume satul Toporăuţi în ţin. Cernăuţilor, ca să nu aibă a da nici o dare, nici mare, nici mică, nici galbeni de casă, nici lei, nici zloţi, nici camănă, nici bezmen, nici iliş, nici sulgin, nici solărie, şi voi globnici şi deşugubinari ca să nu întraţi întracestu satu, de căte dări sintu pre alţi mişei în ţara Domniei mele" etc.

Prin *scrisoarea din Iaşi, 1705, Ian. 7*[3]), Dosoftei Patriarhul de Ierusalim se adresează către toţi slujitorii Măriei Sale lui Vodă cerându-le ca să nu supere pe oamenii dela Toporăuţi, ţin. Cernăuţilor, pentru nici un fel de dare,

[1]) T. Balan, Doc. buc. II, p. 159—160; Wickenhauser Bochotin, p. 85—86
[2]) T. Balan, III, p. 106—107.
[3]) T. Balan, Doc. buc. III, p. 126—127.

„că Măria Sa Vodă s'au milostivit şi au făcut aşezarea cu testament acestor oameni dela Toporăuţi, carele este sat a sfintei mănăstirii lui Barnovschi ca să fie pre tocmala lor osebiţi de altă ţară, ca să aibă ceva vinit şi sfântul mormânt dela Ierusalim", etc.

Prin *cartea domnească* a lui Dimitrie Vodă Cantemir, din *Iaşi, 1710, Dec. 26*[1]), privilegiile satului Toporăuţi sânt din nou întărite.

„Scriem Domniea mea la boeri şi la toţi slujitori, cari veţi înbla ori cu cea fel de slujbe şi porunci domneşti la ţin. Cernăuţilor, vă dăm ştire tuturora pentru satul Toporăuţi carile este a sfintei mănăstiri;... pentru aceea dacă veţi vedea cartea noastră. iar voi toţi ori boeari, ori alţi slujitori să le daţi foarte bună pace acestui sat Toporăuţi, întru nemică să nu vă amestecaţi la aceşti oameni, ori de veţi înbla cu scrisori ori pe catastiv din visterie, întru nimica să nu le faceţi val, căci de s'ar scoate şi la izvod, cu greaşală să va scoate, pentr'aceea să naibă nici un val. Aşijdeare şi voi starostii de Cernăuţi încă să nu vă amestecaţi la acest sat, de s'ar întâmpla la nescai cheltueale a târgului; aşijderea şi voi goştinari de oi şi deseatnici de stupi şi gorştinari de mascuri încă să aveţi a li da pace acestor oameni dela Toporăuţi de 1500 de oi, 1000 de stupi şi 500 de mascuri, căci m'am milostivit şi am ertat ca să aibă această somă de bucate a gorştinii egumenul, precum le scrie testamentul şi dela alţi răpăosaţi domni ce au fost înainte de noi;... aşijderile şi voi globnici şi duşegubinari încă să n'aveţi triabă întracesta sat nici să-i globiţi, nice să-i giudecaţi, căci egumenul de Barnovschi area triabă să-i giudeace şi să-i certea pre cei vinovaţi şi să-i globească; aşijdeare şi voi cămănari şi bezmănari şi cepari încă să nu vă amestecaţi, nici să cereţi nimică dintracestu sat: aşijderi şi voi olăcari şi podvodari şi conăcari şi alte slugi domneşti sau boereşti, toţi şă vă feriţi de acestu sat şi de aceşti oameni, macar cu ce porunci veţi fi înblând, de veţi fi

[1]) T. Balan, III, p. 159—160.

şi cu cărţile Domniei meale tot să vă feriţi de acest sat şi să le daţi pace de toate câte mai sus scriem şi încă şi de alteale ce ar eşi de acum înainte pe altă ţară, iară aceşti oamenii întru toate dările să fie în pace; iară cine s'ar ispiti a le face vre un val ori cât de puţin peste carte noastră, unii ca aciia vor fi de mare certarea, întraltu chipu n'a hi, aceasta scriem".

Privilegiile satului Toporăuţi le întăreşte apoi Grigorie Ghica Voevod, prin cartea domnească din Iaşi, 1747, Febr. 13, [1]) cu următorul cuprins:

„Facem ştire tuturor pentru Toporăuţi, satul sfintii mănăstiri lui Barnovschi, iată că Domniea mea m'am milostivit şi l-am diosăbitu de altă ţară şi l-am aşezatu cu rupta la visterie şi banii lor va plăti egumenul dila Barnovschi, aici la visterie, pentru aceea domnia voastră boeari şi dumneata staroste de Cernăuţi şi voi toti slujitorii carii viţi fi ori cu ce feliu de slujbe a Domniei mele în acel ţinut de mai sus numitu, dacă veţi vide carte Domniei mele toţi să vă feriţi întru nimică di dănsul să nu vă atingeţi şi nici cu un feliu di angherii sau cu zlotării acolo în satu să nu întraţi, or ce ar fi pe altă ţară".

Confirmări de privilegii de felul acesta se repetă adese şi de către alţi voevozi care au urmat pe scaunul domnesc al Moldovei, astfel în 1752, 1576, 1757, etc.

Comisia austriacă constată în Cernăuţi, 1782, Apr. 2, că satele Toporăuţi, Trestiana şi ½ Văşcăuţi aparţin mănăstirii Barnovschi.

Prin *zapisul din Constantiuopol, 1793, Mai 9,* Antim Patriahul de Ierusalim arendează lui Teodor Mustaţă cinci moşii şi anume moşiile mănăst. Barnovschi din: Toporăuţi, Trestiana, Volcineţ şi ½ Vascăuţi, ţin. Suceava, apoi Dracineţ, moşia mănăst. Pobrata, toate cu arendă anuală de 2050 galbeni turceşti. Moşiile aceste, cum ne arată documentele relativ la Toporăuţi, aflătoare astăzi în arhiva Mitropoliei din Cernăuţi în a cărei proprietate se află

[1]) T. Balan, Doc. buc. V, p. 28.

Toporăuţii, au fost exploatate decenii dearândul de către acelaş arendaş Teodor Mustaţă.

Preotul Dimitrie Ţopa, în cartea sa „Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină", ne arată că satul Toporăuţi cu o populaţie de aproximativ 6000 de suflete, având şi astăzi un număr însemnat de familii româneşti, a putut rezista lung timp slavizării, cam până la 1860.

Intre numeroasele familii cu frumoase nume româneşti din Toporăuţi citâm următoarele după cartea preotului Ţopa: Andronic, Basarab, Bâcu, Bobul, Borcea, Calancea, Carp, Ceablău, Cârste, Corbut, Cozma, Creţul, Croitor, Gherasim, Moldovan, Pascal, Pilat, Piteiu, Pitic, Ponici, Purice, Răţoiu, Robul, Rogojă, Stancă, Stratul, Surugiu, Tofan, Vasilaşcu, Voinic şi multe altele.

Al. Vitencu

Inscrierea mazililor în mitrici

Acum 150 de ani

In anul dela zidirea lumii 7302, iar dela Mântuitorul nostru Isus Hristos, leatul 1794, luna lui Gerar în 19 zile, vlădica Daniil (Vlahovici), porunceşte „pre cucerniciilor sale protopopilor şi molitvelor sale tuturor parohiealnicilor preoţi din păzita de Dumnezeu eparhie a kesaro-krăeştii Bucovine, să nu îndrăznească cumva a pune în mitrica cununaţilor, botezaţilor şi morţilor, breasla acelor care să vor arăta ca mazili, până nu să va dovedi fieştecare cu atestatul său de mazil, că este adevărat nobil".

Iată textul documentului:

Innalt slăvitul gubernium, prin decretul său din 3 Ghenar, calindar nou, anul curgătoriu, supt n-ro 326, a-

cestui consistorium, bine au voit a face înştiinţare, ca să de o poroncă către toţi preoţii din eparhie Bucovinii, să nu îndrăznească cumva a pune în mitrica cununaţilor, botezaţilor şi morţilor, breasla acelor care să vor arăta ca mazili, până nu să va dovedi fieştecare cu atestatul său de mazil, că este adevărat nobil. Şi bine încredinţându-să prin dovezi ce să vor arăta, atunci parohul are datorie a scrie în mitrică, nobil sau mazil, iară amintere nici de cum, ce pre cum va fi mai adevarat, aşa să să pue.

Pentru aceasta, despre parte noastră, pre cucerniciilor voastre protopopi şi tuturor parohiealnicilor preoţi, cu tărie poroncim, ca fieştecare, de acum înnainte, pre deplin să urmeză pre cum s'au arătat mai sus, căci cii ce vor călca poronca această, nu numai din cinul preoţiei vor fi scoşi, dar cu gre şi ştrașnică canonisire vor fi pedepsiţi.

Cernăuţi, la 19/30 Ghenar 1794, Nr. 20.

(Arhiva Mitropoliei Bucovinei).

Acest document vine ca să dovedească, că în mitrici, în rubrica „breasla", nu se putea face vre-o înscriere de mazil sau nobil, de cât numai pe baza unui atestat eliberat de către „Colegiul permanent al regatelor Galiţia şi Ludomeria şi al ducatelor Osviecimia şi Zatoria, sub oblăduirea prea măritului, de pioasă amintire, Iosif al II-lea, împăratul romanilor", în conformitate cu decretul de incorporare al nobililor din cercul bucovinean, cu data de 14 Martie 1787.

Ion V. Daşckevici

Slavizarea Mazililor şi Răzeşilor din judeţele Cernăuţi şi Storojineţ

(Urmare)

O dovadă că pe timpul ocupaţiei Bucovinei de către Austria, Rutenii încă nu erau priviţi ca o naţionalitate ce merită a fi considerată, e faptul că în toate instituţiile administrative şi culturale ale timpului aceluia se întrebuinţa, potrivit caracterului naţional al provinciei, numai limba românească sau moldovenească pe lângă limba oficială germană, niciodată însă cea ruteană.

Astfel găsim în capitolul V al planului de regulare (Regulierungsplan-ex consilio aulae bellicae) din 29 Aprilie 1789 care se ocupă şi de chestiuni şcolare, următoarele: „In toate şcoalele districtuale se întroduc conform § 2 ca limbă de predare limba românească şi germană". Şcoli germano-române de felul acesta au fost înfiinţate în Zastavna şi Văşcăuţii pe/Cerm., localităţi care pe atunci erau încă româneşti, care însă azi se află în mijlocul teritoriului rutenizat.

La fel găsim şi în administraţie numai o singură limbă oficială pe lângă cea germană, şi anume cea românească, Spleny vorbeşte numai despre necesitatea de funcţionari români şi germani, la fel şi Enzenberg. El cere chiar ca funcţionarii fostului judeţ Vijniţa să cunoască limba românească, aceasta din consideraţie pentru populaţia de acolo. Toate actele din timpurile acelea pentru aceste regiuni au fost scrise în limba germană şi românească precum românești au fost şi acelea scrise chiar de locuitorii acestei regiuni, care apoi cu vremea nu numai că şi-au pierdut limba, dar în ultimii ani ai stăpânirii austriace nici nu mai ştiau să scrie de loc, devenind analfabeţi.

Dar rutenizarea Bucovinei e recunoscută de înşişi Rutenii. Iată ce scriu ei în ziarul lor „Bukowyna" Nr. 116 din anul 1897:

Noi n'avem nici o teamă de satele noastre, căci este un fapt adevărat, că poporul nostru (rutean n. a.) care se

află pe o treaptă culturală superioară (!!) îi asimilează în aşa fel pe Români, încât Românii nu-şi mai cunosc limba lor în generaţia a treia, precum se poate constata acest lucru în multe sate ca şi în suburbiile oraşului Cernăuţi. Apoi este un adevăr constatat, că satele rutene în districtele româneşti Câmpulung şi Suceava a'au menţinut până azi ca atari şi nu s'au românizat".

Şi dacă mai amintim că oamenii politici ruteni au fost în cea mai mare parte sub Austriaci, şi sunt şi azi, sub stăpânirea noastră de origine românească, atunci tocmai aceşti renegaţi sunt aceia care ne oferă dovada cea mai bună pentru netemeinicia postulatelor lor. Cel mai de seamă conducător al Rutenilor sub Austriaci a fost Nicolae cav. de Wasilco, român de origine, din vechea familie boierească Căzăcescu: El vorbia mai bine românește decât rutenește. Trecuse la ei din oportunism. Agitatorul cel mai fanatic împotriva noastră, ieroteu Pihuleac, se trăgea din familia ardelenească Pihul, iar după mamă din familia Ursu din Mahala. Ceilalţi: Semaca, Spenul, Halip, Omelian Popovici etc... au fost coborîtori din mica nobilime românească.

Iar în zilele noastre, sub stăpânirea românească, reprezentanţii Rutenilor şi aceia care reclamau în „fericitele timpuri ale democraţiei" guvernul român pe lângă Liga Naţiunilor, sunt unul coborîtor dintr'o familie românească, care a dat oraşului nostru pe ultimul părcălab moldovenesc şi altul descendent după mamă, din una din cele mai frunţaşe şi instărite familii româneşti ale oraşului nostru, iar după tată galiţian sadea.

Ceilalţi conducători ruteni au fost sub Austrieci şi sunt şi azi, de origine galiţiană, şi n'au deci nici un drept să vorbească în numele populaţiei de aici.

Cât despre vechile documente, monumente, biserici, care dovedesc toate caracterul românesc al acestei regiuni, este lucru îndeajuns cunoscut că, atât în timpurile Moldovei, cât şi sub stăpânirea austriacă, totul ce s'a creat din punct de vedere cultural pe acest pământ, este produsul numai şi numai al geniului românesc.

Voiu să înzist însă asupra mijloacelor de care se folosiau guvernele austriace pentru înstrăinarea Românilor din această parte.

Am văzut că pe timpul cârmuirii militare dela 1774—1786 autorităţile austriace cunosc caracterul naţional-românesc al populaţiei bucovinene, îngrijindu-se şi de şcoli româneşti şi de funcţionari cunoscători ai limbii noastre naţionale. Dacă între anii 1780 şi 1786 au intrat în noua provincie austriacă 6000 de familii rutene din Galiţia, aceasta se datoreşte mai mult faptului că în Bucovina nefiind încă obligatoriu serviciul militar, o mulţime de tineri au preferat să părăsească patria lor galiţiană pentru a se aşeza aici la noi, unde populaţia fiind mai rară, se găsea şi mai mult pământ. Invazia aceasta ucraineană n'a fost protejată de regimul militar austriac.

Pe temeiul decretului împărătesc din 8 August 1786 România fu împreunată cu Galiţia. Impreunarea aceasta a fost cea mai mare nenorocire pentru Românii bucovineni.

Faptul acesta are drept urmare nu numai continuarea migrării galiţiene în Bucovina, dar chiar şi intesificarea ei, mai ales că această imigrare va fi mai târziu sprijinită şi de autorităţile austriace, care au hotărât din motive politice, despre care vom vorbi mai târziu, să slavizeze această provincie românească.

Pe lângă colonizările cu Galiţieni, un al doilea mijloc de care se foloseau Austriacii pentru rutenizarea Românilor a fost şcoala.

Şcoala primară din Bucovina este pusă după desfiinţarea inspectoratului şcoalelor normale (primare) din Liov în anul 1816, sub conducerea consistoriului catolic din acelaş oraş. Acest consistoriu catolic opreşte printr'un ordin din 1816, ca nici un învăţător român să nu fie primit în învăţământul bucovinean, dacă nu va trece mai întâiu la legea catolică. Nevoind însă învăţătorii români să-şi părăsească legea strămoşească, ei fură daţi afară şi în locul lor se puseră învăţători poloni. Invăţătorii aceştia, neştiind românește, îi siliau pe elevii români să înveţe numai polo-

neşte şi nemţeşte, iar dacă îi auziau vorbind româneşte, îi batjocuriau zicând că vorbesc ţigăneşte, le aninau la gât table cu chipuri de măgari şi porunciau celorlalţi copii străini să-i scuipe, cum făcea mai ales directorul şcoalei primare din Suceava, Kulturträgerul Theil. Elevii români ai şcoalelor primare din Cernăuţi din timpul 1843—1850 au fost bătuţi până la sânge de către învăţătorii poloni: Warnicki, Malawski, Sabara, şi Paulowicz, dacă cutezau să vorbească româneşte. (Const. Morariu: „Părţi din istoria Românilor bucovineni" Cernăuţi 1893 pag. 96 şi 97).

Dacă în acest timp elevii români aveau să sufere cele mai grozave umilinţe, totuşi politica şcolară a consistoriului catolic din Liov nu ne-a putut strica prea mult, căci spre norocul nostru numărul şcoalelor susţinute de el, era destul de mic. Pe când în scurtul timp de 12 ani cârmuirea militară înmulţi şcoalele până la 32, inspectoratul şcolar şi consistoriul catolic din Liov au făcut în decurs de 64 ani numai 18 şcoale.

Intre 1850 şi 1860 când numărul şcoalelor, prin autonomia Bucovinei, dobândită în anul 1848, creşte cu mult, începe rutenizarea sistematică a acestor şcoli. Înfiinţate toate ca şcoli româneşti, dela 1870 ele se înstrăinează. In acest timp se rutenizează şcolile din Zastavna, Culeuţi, Rarancea, Ivancăuţi etc. . . .

Interesantă e relatarea preotului D. Ţopa în privinţa satului Rarancea unde a fost preot.

Iată ce spune Dimitrie Ţopa în lucrarea sa despre rutenizarea satului Rarancea (pg. 136, nota 2).

. . . „In acest sat am trăit vreme mai îndelungată în 2 răstimpuri: odată ca băiat de 7 ani, petrecând în casa unchiului meu Vasile Pătraşcu (preotul de acolo) în anii 1872 şi 1873, iar a doua oară ca preot ajutor (1889—1898). Am fost martor ocular al slavizării acestui sat. Intre anii 1860—1871 *şcoala primară a fost românească.* Învăţătorul român se numia Ianovici. La intrarea mea în şcoală în 1872, ea a fost acuma rutenizată. Învăţătorul era galiţianul Staşnec. Preda învăţământul numai în ruteneşte,

deşi sătenii vorbiau cel puţin pe jumătate româneşte. In anul 1859 episcopul Hacman, făcând vizitaţia canonică, trebuia să vorbească *numai româneşte* către populaţie, cu toate că era rutean. In anul 1872 se desfiinţează şcoala românească.

In anii 1872 şi 1873 auziam cu urechile mele pe sătenii Rarancei vorbind întreolaltă unii româneşte, alţii ruteneşte. După terminarea studiilor, trimis fiind ca preot ajutor în această parohie, am aflat-o mai complect slavizată. Numai bătrânii mai vorbiau româneşte . . .".

Rutenizarea şcoalelor s'a făcut sub pretext, că populaţia ar fi slavă, de fapt ea a fost numai pe calea slavizării. Atât mica nobilime românească (răzeşimea) cât şi ţărănimea băştinaşă românească, deşi acu slavizată după graiu, a protestat mereu în contra introducerii exclusive a limbii rutene în şcolile primare, cerând şi menţinerea sau introducerea limbii româneşti. Dosarele de sistematizare şi activare ale şcoalelor primare rutene de prin satele dintre Prut şi Nistru: Piedecăuţi, Nepolocăuţi, Ivancăuţi, Şişcăuţi, Babin, Culeuţi, Vasileu, Horoşăuţi, Boianceni, Cuciurul Mic, Valeva, Repujineţ, Rarancea, Jucica, Lenţeşti, Şipeniţi şi altele conţin cererile comitetelor comunale din aceste sate pentru menţinerea sau introducerea limbii româneşti. (Vezi dosarele din arhiva fostului consiliu şcolar al ţării).

Nu li s'a împlinit însă nici într'un caz cererea.

Populaţia bucovineană slavizată, fiind împotriva ucrainismului, ea nici n'a putut să dea din sânul ei învăţători ucraineni; de aceea s'a recurs din partea guvernului austriac *la introducerea în massă a puterilor didactice din învecinata Galiţie.*

Anuarele şcolare din timpul acesta (1860—1880) arată că două treimi din învăţătorii şcoalelor primare dintre Nistru şi Prut şi în judeţul Storojineţ provin din Galiţia. Aceştia au fost primii deşteptători ai conştiinţei naţionale la Slavii veniţi din Galiţia în Bucovina dela 1776 încoace.

şi care la început se împăcară perfect cu Românii băştinaşi, primind dela aceştia, nu numai religia ortodocsă, ei fiind greco-catolici, dar şi obiceiurile, portul şi chiar multe cuvinte româneşti.

Dar aceşti apostoli ai slavinismului nu s'au mulţumit numai cu trezirea conaţionalilor lor, ci băgând de seamă că şi Românii de origine au început să-şi piardă vechea lor limbă, s'au apucat şi de aceştia ca să le infiltreze ideia slavismului. Cu Românii cei vârstnici n'au izbutit. Dar mai bine le-a mers cu tineretul. Prin şcoală li s'a introdus copiilor de răzeşi şi ţărani români ideea rutenismului, făcându-i să se înstrăineze de originea şi trecutul lor.

Mulţi din aceşti copii au fost apoi trimişi pe la şcoalele secundare din Cernăuţi şi susţinuţi gratuit prin internatele ucrainene create din fondurile secrete ale statului austriac.

La şcoala normală din Cernăuţi, d. ex. a funcţionat dela 1885—1905 un profesor de limba română, care găsind la începutul fiecărui an şcolar în clasa sa copii de răzeşi dintre Prut şi Nistru — trimişi de părinţii lor să înveţe româneşte — şi constatând că aceşti copii nu ştiu bine româneşte, în loc să-i îndemne la dragostea şi învăţarea cărţii româneşti — îi alunga în secţia ruteană, unde bine înţeles au fost primiţi cu braţele deschise.

Numai puţini copii de răzeşi din comunele de peste Prut şi-au păstrat şi la şcoală conştiinţa naţională românească.

Din ceilalţi s'a creat o pleiadă de renegaţi, pioneri slavi, care ocupând apoi posturi publice, nu numai că nu mai ţineau la obârşia şi trecutul lor, ci făceau pe cei mai aprigi şi fanatici propagatori ai ideii slave. In fruntea lor stăteau învăţătorii. Fanatizaţi de educatorii lor, veniţi în cea mai mare parte din Galiţia, absolvenţii şcolii normale rutene din Cernăuţi, se întorceau cu instrucţiuni bine definite în satele slavizate ca limbă şi desvoltau aici activitatea lor erostratică într'o măsură ce nu cunoştea nici o limită.

Se ajunsese astfel la o situaţie tristă, dar şi bizară, ca purtători de nume curat româneşti să figureze printre duşmanii neamului românesc, iar dintre copiii aceloraşi părinţi, câteodată, unii să fie români sinceri, iar alţii ruteni fanatici.

La unirea acestei nenorocite regiuni a Moldovei de Sus cu patria mumă, în 1918, dintre toţi intelectualii de origine bucovineană şi de confesiune ortodocsă, se recrutau la Români, a treia parte, iar la ruteni peste jumătate din mica nobilime românească dintre Prut şi Nistru.

Iată şi câteva nume ale acestor înstrăinaţi, rămaşi în bună parte ruteni şi în zilele noastre: Baloşescul, Brânzan, Bujeniţă, Buţură, Cical, Draghinici, Drăgan, Daşchevici, Draghinda, Diacon, Frunză, Frăţian, Grecu, Goian, Hotincean, Ianoş, Cracalia, Caragea, Cantemir, Costrij, Cocea, Cocoreanu, Lazăr, Lupulencu, Miroş, Mintici, Munteanu, Mihovan, Moţoc, Negoiţă, Onciul, Paladi, Pilat, Poclitar, Ponici, Păuş, Prodan, Rotopan, Răpţa, Semaca, Strâjca, Scraba, Spânul, Sprâncenat, Soroceanu, Sava, Tăutul, Tomorug, Ţopa, Totoescul, Vlad, Vitan, Zota şi altele nu mai puţin româneşti.

Învăţători cu numele mai sus citate au fost trimişi în satele de răzeşi cu scopul să distrugă la rudele şi cunoscuţii lor rămaşi la brazdă şi credincioşi încă tradiţiei româneşti, ultimele opintiri de rezistenţă împotriva înstrăinării.

Cu timpul le-a şi succes aceasta în parte, ajutaţi fiind făţiş decătre autorităţile statului pentru ale cărui interese lucrau. Se poate zice, că la sfârşitul secolului al XIX-lea slavizarea ca limbă a populaţiei din judeţele Cernăuţi şi Storojineţ era adusă la rezultatul dorit decătre stăpânirea austriacă. Din Români, ce au fost pe aici s'au făcut întâiu Ruşi apoi Ruteni şi la urmă Ucraineni, după cum cereau interesele de stat ale monarhiei austro-ungare.

Mijloacele de care se foloseau propagandiştii ruteni erau falşificarea şi minciunea. Astfel li se spunea acestor Români slavizaţi, că voevozii români au fost ruteni, de-

oarece se folosiau în cancelariile lor domneşti de limba slavă etc... După teoria aceasta, a acestor falşificatori de adevăruri istorice, Germanii d. ex. ar trebui să fie Italieni pentrucă în Germania, până la sfârşitul veacului al XVIII-lea, limba oficială era cea latină.

Prin colonizări, prin şcoală, biserică, prin autorităţi administrative, prin falşificări de statistici, prin slavizarea de nume vechi româneşti, se ucrainizează sat după sat în Nordul şi Nordvestul Bucovinei, unde pela 1880, numai bătrânii mai vorbiau româneşte. In timpul acesta afluenţa din Galiţia nu încetează. Galiţienii încep a pătrunde cu timpul până'n cele mai meridionale regiuni ale Moldovei voevodale. Situaţia Românismului bucovinean devine disperată.

In anul 1910, cu ocazia ultimului recenzământ austriac, prefectul Cernăuţilor de atunci, Dr. Würfel, a spus în faţa mai multor martori, între care se afla şi preotul D. Ţopa, următoarele cuvinte: „In timp de 135 ani am slavizat 2 treimi din Bucovina; nu vor trece de acu înainte 50 de ani şi nu va fi nici urmă de Român în Bucovina". (D. Ţopa, o. c., pg. 51, nota 24).

Această declaraţie quasi oficială, căci a fost făcută de un autentic reprezentant al guvernului austriac, confirmă în toate adevărul istoric susţinut de noi.

Ca încheiere a acestui trist istoric al Românismului din Nordul Bucovinei vreau să mai citez următorul episod din anul 1889, trăit de tatăl meu şi notat de el în cartea sa citată până acuma, ş. a. pe pagina 49.

„In vacanţele anului 1889, după absolvirea studiilor teologice făcui în societatea unui coleg rutean o călătorie spre Nistru. Călătoria noastră ne ducea prin satul Ivancăuţi. Aici intrăm la un coleg de studii, care-şi petrecea vacanţele la vatra părinţească. El şi eu am fost fii de răzeşi, al treilea student era de naţionalitate ruteană. Eu ziceam că-s Român, cellalt răzeş împreună cu fiul de ţăran ziceau că-s Ruteni. Am început a discuta pe chestia naţionalităţii şi a slavizării răzeşilor. Tatăl studentului răzeş asculta în

tăcere discuţia noastră. Polemica deveni din ce în ce mai aprinsă şi vehementă. Ei erau doi, eu unul. Când studentul de teologie din casă în supremul afect a sărit la mine şi a zis că numai oamenii proşti şi ticăloşi pot afirma că răzeşimea dintre Prut şi Nistru ar fi românească, fiindcă ea în majoritate covârşitoare vorbeşte şi simte ruseşte, atunci bătrânul răzeş, tatăl studentului se sculă domol de pe scaun şi fixându-l pe fiul său lung timp, rosti următoarele cuvinte, ce nu le voiu uita niciodată: „Dragă Ionică, credeam că tu vorbind în felul cum te-am auzit despre Moldoveni, de care ne ţinem eu şi mama ta, faci glume cu d-l Ţopa şi că mai voieşti să placi d-lui ... -ciuc... care evident e rutean. Dar eu văd acuma că tu o iai în serios. Dacă-i aşa, atunci îţi zic: *„Mai bine te vedeam mort ca băiat mic, întins pe laiţă, decât să vorbeşti acuma ca bărbat în felul cum ai făcut-o"*. Eu i-am sărutat mâna bătrânului şi ieşind afară am plâns de emoţie. Studentul răzeş, atunci ultra-rutean, e azi preot ortodox şi se dă drept Român încă de pe timpurile austriace. E om foarte cinstit şi blând. A plătit însă scump greşala tinereţelor. Singurul său fiu a fost împuşcat ca ofiţer austriac de nişte ruteni într'un sat din Ucraina".

Astfel de tragedii s'au petrecut cu sutele pe valea Ceremuşului, a Prutului şi a Nistrului.

E interesant să cunoaştem şi motivele politice care i-au îndemnat pe bărbaţii politici austriaci de a duce acest război de distrugere împotriva elementului românesc din Bucovina.

E ştiut lucru că la mijlocul veacului trecut şi mai târziu până pe la anii 1870 relaţiile Austriei nu erau tocmai bune nici cu Prusia, dar nici cu Rusia.

Dacă slavizarea Bucovinei se explică în prima jumătate a veacului trecut ca o consecinţă a ataşării Bucovinei la Galiţia polonă-ruteană, dela mijlocul veacului trecut ea cade în vederile politicei externe austriace, devine punctul de plecare pentru crearea unui mare stat polono-ucrainean, care sub conducerea austriacă să paralizeze puterea rusă

în răsărit şi cea germană în apus. Slăbirea Rusiei prin ruperea Ucrainei până la Caucaz, iată care a fost visul Austro-Ungariei şi până la o vreme şi al Polonezilor. Mai târziu după strângerea relaţiilor austro-germane, Ucraina devine un teritoriu de revendicare germano-austriacă. Aceasta înainte şi pe timpul războiului din 1914—1918. Ucrainenii din Rusia neavând nici drepturi politice şi nici cultural-naţionale, acolo nu se putea desfăşura nici o agitaţie în sensul acesta. In Galiţia, politica fiind stăpânită de Poloni, nici acolo agitaţia ucraineană nu putea fi desfăşurată cu toată vigoarea. A rămas deci biata noastră Moldovă, răpită de Austriaci, care trebuia complect slavizată pentru a crea astfel un teritoriu absolut ucrainean, unde putea să se desvolte în cea mai mare libertate ideea ucraineană şi de unde putea ea apoi să fie răspândită în toate regiunile locuite de Ucraineni.

Aceste planuri se puteau făuri, fiindcă numărul Românilor bucovineni, destul de mic faţă de populaţia întregii monarhii austriace, nu prezenta nici o piedică serioasă pentru guvernele austriace, cunoscută fiind şi aşa numita înţelepciune europeană a guvernelor din România, aliata Austro-Ungariei.

Iată adevărata cauză pentru care Românii din Bucovina, pământul cel mai clasic al vechiului principat românesc Moldova, trebuiau să cadă jertfă.

In ultimul timp, întărirea Germaniei naţional-socialiste, şi a Rusiei bolşevice, fac ca planurile politice ale veacului trecut care tindeau la slăbirea acestor două state, să reapară din nou. De data aceasta unii oameni politici poloni şi englezi ar fi vrut prin crearea unui mare stat tampon polono-ucrainean să slăbească Rusia la graniţa ei apuseană şi Germania la cea răsăriteană.

Iată deci explicaţia şi pentru intervenţiile deputaţilor englezi şi ale ligii naţiunilor în aşa numita chestiune ruteană din Bucovina, iată şi explicaţia pentru anumite legături politice ce începuseră a le căuta unii reprezentanţi

ai Rutenilor bucovineni la Londra şi care au contribuit probabil şi la crearea unui consulat englez la Cernăuţi.

Dar toate aceste planuri politice astăzi nu-şi mai au rostul lor, căci aportul dat de Ruteni recte Ucraineni în uriaşa luptă ce dă azi Europa lui Hitler împotriva bolşevicilor, n'a fost mai mare decât ajutorul pe care l-a avut bietul Carol al XII-lea în lupta dela Poltawa din partea Cazacilor lui Mazepa.

Acest fapt regretabil şi pentru noi, dovedeşte numai că cel de pe urmă şi singurul bastion al civilizaţiei europene aici în răsărit este numai şi numai poporul românesc.

(Va urma)

Dr. Ovid Topa

Insemnări

Din fericitele timpuri ale democraţiei. Scriind părintele Vasile Ţepordei în „Raza", ziarul condus de S. Sa despre trecutul presei basarabene, aflăm că situaţia presei din Chişinău pe timpurile democraţiei „rumuneşti" n'a fost de loc bună. „In fiecare dimineaţă apăreau în Chişinău cinci cotidiane ruseşti şi unul pur evreiesc şi *nici unul românesc*. Peste 90% dintre ziarişti erau evrei, şi anume foşti frizeri, cizmari, voiajori etc. Toată viaţa spirituală a provinciei era zugrăvită prin prisma evreiască. Ziarele se aflau în veşnică ţinută de război cu spiritul românesc. Parcă am fi fost în Patagonia, nu în România.

Pe vremea „democraţiei" aceste ziare erau foarte puternice. Orice instituţie de stat trebuia să le subvenţioneze. Pe vremea când Jădanii erau stăpânii presei „româneşti", ziarele aveau în Basarabia *25—35* de permise de liberă circulaţie pe C. F., *faţă de 3 pe care le au azi.*

Aceasta în Basarabia. La noi situaţia nu era alta. Morgenblatt, Allgemeine Zeitung, permise date la jidani etc. etc. Acelaş cântec şi aici, pentrucă şi aici era aceeaşi democraţie ca şi acolo.

Preocupări despre răzeşi acum 50 de ani

Cu 10 ani şi mai bine înainte de înfiinţarea Soc. Mazililor şi Răzeşilor, o seamă de intelectuali luminaţi, îndeosebi preoţii dela sate, încep să se ocupe de trista soartă a mazililor şi răzeşilor din nordul Bucovinei. Căci populaţia răzeşească din numeroasele şi străvechile ei aşezări dintre Prut şi Nistru, de pe valea Ceremuşului şi de pe cursul superior al Siretului, a fost copleşită de marea invazie a rusnecilor săraci şi nevoiaşi din învecinata Galiţie, care începând cu finea secolului al XVIII-lea s'au scurs decenii de-arândul spre mănoasele câmpii bucovinene.

Preocupările despre răzeşi află vie expresie în publicaţiile periodice din Bucovina, mai întâiu în „Revista Politică" din Suceava, apoi dela 1893 în „Deşteptarea" din Cernăuţi, după ce „Revista" suceveană a încetat să apară în 1890.

Astfel în „Revistă Politică" din 1 Iunie 1887 a apărut un articol sub titlul „Mazilii noştri", iar în Decemvrie a aceluiaşi an se tipăreşte aici un studiu semnat de Dimitrie Dan cu titlul „Documente şi acte privitoare la istoria răzeşilor şi mazililor din Bucovina", iar la 1 Februarie 1888 se tipăresc aici iară „Documente privitoare la istoria răzeşilor şi mazililor din Bucovina".

La 15 Aug. 1889 a apărut în acelaş organ un articol „Răzeşii noştri" prin care se semnalează marea primejdie de desnaţionalizare a răzeşilor bucovineni din care reproducem următoarele rânduri, ca un fel de memento pentru neamul românesc din Bucovina de pe atunci, dar care şi astăzi, după mai bine de 50 ani sunt pe deplin actuale şi de mare interes naţional.

„Să ne fie deci mai aminte de rezeşimea noastră, să meditâm tot una asupra chipurilor, cum am întoarce-o la trupul nostru naţional, încât să ne fie punctul de razim în părţile acele, unde atât de tare ne copleşeşte străinismul".

„Deşteptarea" — gazetă pentru popor — a marelui apostol al românismului bucovinean de pe acea vreme, care a fost Constantin Morariu, fost păstor sufletesc în adevăratul înţeles al cuvântului, a intervenit adese pentru apărarea drepturilor naţionale ale răzeşilor. Căci în „Deşteptarea" găsim numeroase şi lungi articole consacrate răzeşimii bucovinene.

Astfel în anul II din 1894 aflăm articolele: „Răzeşii noştri", „Ceva despre răzeşii noştri", apoi iar „Răzeşii noştri"; în vol. III din 1895 citim un lung articol sub titlul „Internatul de băieţi răzeşeşti", iar în vol. IV din 1896 „Fraţii noştri răzeşi şi asilul (adică internatul de băieţi) din Cernăuţi" etc.

Iată câteva spicuiri din „Deşteptarea":

„Începe dela Panca şi cutreeră satele pe malul Siretului în sus şi apoi întoarce-te pe ceea parte pe malul Ceremuşului şi Prutului şi vei vedea, câtu-s de multe satele răzeşeşti şi cum li-a perit pe acolo fraţilor noştri răzeşi din gură limba noastră strămoşească, adecă ast românească".

Apoi: „Fraţii noştri de peste Prut mai ales au păţit două nenorociri mari, una, că au sărăcit în avere, şi alta, că şi-au pierdut limba, apucându-se la grăit limba cea rusească; dară amândouă scăderile aceste nu-s aşa ca să nu se poată îndrepta cu timpul".

Apoi în alt loc, tratând despre numeroşii intelectuali români din Bucovina, care s'au înstrăinat adoptând germana ca limbă de conversaţie, autorul trece iarăşi la răzeşi cu următoarele cuvinte de îndemnare:

„Aşa şi răzeşii noştri, fraţii noştri cei scumpi, cari nu-s în străinătate, ci în ţeara lor strămoşească trebuie să se întoarcă la limba strămoşească, adică la limba cea românească".

Apoi drept încurajare pentru cei năpăstuiţi de străinism încheie autorul cu următoarele cuvinte:

„Dar îndura-se-va bunul D-zeu, şi răzeşii noştri, scumpii noştri fraţi, se vor întoarce cu toţii la calea cea

bună şi vor fi eară în ţeara aceasta, aceea ce au fost odată strămoşii lor, adică Români de frunte şi apărătorii ei harnici".

Din articolul „Ceva despre răzeşii noştri". Unele datini ce le au răzeşii din satele depe malul Nistrului, anume din Vasilău şi Culăuţi", reproducem următoarele: Familiile mai de frunte dintre cele răzeşeşti din Vasilău sânt Balasinovici şi Tomorug, ear din Culăuţi familiile Moţoc şi Cautiş. E'e-s totodată şi cele mai vechi. Dovadă că chiar locurile de acolo poartă încă şi astăzi numele acelor rezeşi, aşa bunăoară o parte de ţarină de pe hotarul Culăuţului se chiamă „Rudca lui Moţoc", ear altă parte „ Rudca lui Cautiş", după cum adică aceşti rezeşi stăpâneau odată moşiile acestui sat. Aceste familii au făcut şi biserica din Culăuţ. În Culăuţ a mai fost şi al treilea rezeş cu numele Turcul, şi deaceea se şi chiamă a treia parte de moşie „Rudca lui Turcul". Tot în Culăuţ sânt familiile Ungurean, Grăul, Calacail şi altele.

Toţi rezeşii din amândouă satele sânt negricioşi la faţă, şi numai cât rar se găsesc între dânşii şi oameni albineţi, dealtmintrelea îi cunoşti uşor pe fire, pe portul şi pe datinele lor.

1. Rezeşii sânt de regulă oameni voioşi, ei în de ei se întrec în şăgi şi păcălituri de tot felul, li place a se da de mai învăţaţi şi pricepători decât alţi oameni, deci li place a vorbi limbi străine, bunăoară câte ceva nemţeşte, policeşte, puţin şi româneşte, voind aşa să se arete mai pe sus decât ţăranii.

Rezeşul ţine mult la cinstea sa. Rezeşul dacă-ţi făgăduieşte ceva, te poţi lăsa cu tot adinsul pe vorba lui, el ţi-o împlineşte şi nu-ţi face sminteală nici cât e negru sub unghie. Dacă ai împrumutat rezeşului bunăoară parale, apoi ţi le întoarce cu bună seamă la timp, ba şi cu câteva zile înainte de vădea, chiar ca să dovedească că-şi ţine cuvântul . . . .

Rezeşii din Culăuţ sânt mai dearândul negustori de vite, de cai, boi, vaci, oi, mascuri şi altele, şi în Culăuţ cu

bună seamă se vând şi se cumpără pe an mai multe vite decât în alte sate, de ar fi ele şi de două ori mai mari.

2. Rezeşul se îmbracă în surduc, poartă pantaloni de materie cumpărată, se încalţă în ciobote sau papuci (ghete) în formă mai delicată. La grumaz poartă o basma de matasă şi de coloare deschisă, eară pe cap pălării frumoase cumpărate din târg. Earna poartă cojoc şi manta, dar nici odată suman.

Cuşmele rezeşilor sânt mici şi ascuţite, ei sânt cu toţii tunşi, raşi şi cu musteţe răsucite, ici colea poartă şi barbă peptănată cu multă grijă.

Rezeşiţele, cărora le zic cucoane, se îmbracă în cataveici de materie întunecată şi blănite cu piei de vulpe, de miel sau căptuşite cu bumbac; rochiile li-s de feliurite materii şi colori; în cap au tulpane, testemele, basmale, mai totdeauna de coloare neagră.

3. Datinele rezeşilor din Vasileu şi Culăuţ sânt încă deosebite de ale celorlalţi oameni" (se arată datinele rezeşilor la nunţi, la botezuri, la sărbători, apoi la jocuri şi petreceri).

„Rezeşii sânt mai toţi oameni veseli, glumeţi, ageri la minte şi la orice întreprindere".

Cu alt prilej vom reveni cu date relativ la încercările răzeşilor ce le-au întreprins ei pentru a se menţine ca români în satele lor.

A. V.

Insemnări

Apariţia revistei noastre, a fost primită de presă cu simpatie şi cu prieteneşti aprecieri pentru scopurile pe care le urmărim.

„Universul" (n-rul din 4 Febr. 1944) anunţând apariţia Revistei Mazililor şi Răzeşilor, face o privire retrospectivă asupra străduinţelor naţionale ale Răzeşilor bucovineni de sub conducerea întemeietorului şi primului preşedinte al Societăţii Mazililor şi Răzeşilor, venerabilul Dionisie Bejan, din care reţinem următoarele: „Activitatea acestei societăţi în deceniul şi jumătate înainte de

celalt război a fost încununată de succes. Prin străduinţele ei, mii şi mii de Români înstrăinaţi au fost recâştigaţi şi reînglobaţi în marea familie românească. Rezultatul acesta s'a văzut cu prilejul recensământului din 1910, când au fost readuşi la matca românismului câteva zeci de mii de Români.

Prima bătălie a fost câştigată şi rezultatul ei trebuia consolidat. In acest scop Societatea a scos „Gazeta mazililor şi rezeşilor" ca organ de afirmare şi apărare a drepturilor româneşti. In cei 4 ani de apariţie până la celalt război „gazeta răzeşilor a ştiut să fie un organ demn în care s'a răsfrânt tot sbuciumul fraţilor care erau şi voiau să rămână tot Români".

In încheiere se relevă că „aflând şi toată înţelegerea factorilor conducători din Bucovina, Societatea Mazililor şi Rezeşilor bucovineni revine la vechea ei misiune"... reeditând vechea gazetă sub titlul de revistă.

Curentul, arătând rosturile revistei noastre relevă unele articole şi spune că revista aceasta „este o nouă mărturie asupra preocupărilor înalte româneşti pe cari le are intelectualitatea luptătoare bucovineană de azi"

Rev. Bucovina Literară (n-rul 88 din 6 Febr. 1944) şi ziarul *Bucovina* (n-rul 809 din 9 Febr.) reproduc pasagii caracteristice din Rev. M. şi R. pentru a arăta rostul nostru şi au cuvinte de încurajare pentru drumul pe care am pornit.

Rev. Făt-Frumos salută apariţia R. M. şi R. ca „de mult aşteptată în locul neuitatei *Gazete* a Mazililor".

Revista Bucovinei, sub semnătura d-lui I. Negură, semnalează mai pe larg, pe două coloane de cronică, articolele din R. M. R., reproducând şi unele pasagii şi remarcă că: „Cine răsfoieşte azi colecţiile „Gazetei Mazililor şi Răzeşilor" din preajma întâiului război mondial şi deschide această nouă publicaţiune citind primul articol.... îşi dă seama câtă pagubă naţională au pricinuit românismului dela Nord-Estul ţării cei 25 de ani de târguială politică internă".

Bukarester Tagblatt, din 4 Martie a. c. semnalează reapariţia R. M. şi R. care apără drepturile populaţiei româneşti din nordul Bucovinei, ameninţată de înstrăinare. Pe răzeşi îi numeşte Freibauern — adică ţărani liberi.

Tragedia italiană. Fără îndoială că una din ţările cele mai nenorocite în clipele de faţă e Italia. Unitatea ei, dobândită în veacul trecut cu atâtea greutăţi şi jertfe de generaţia lui Cavour a fost sfărâmată, iar măreaţa operă a celui mai mare Italian, Italia fascistă, şi ea e distrusă. Cele mai scumpe comori ale civilizaţiei omeneşti se dărâmă azi decătre neobarbarii anglo-saxoni. Sute şi mii de clădiri, opere de artă neîntrecută, cad jertfă molohului semit. Bestiile din celelalte continente, lipsite de orice cultură, invidioşi pe superioritatea europeană, nimicesc totul ce le cade în mână la porunca canaliei jădoveşti, care în felul acesta vrea să se răzbune azi după 2 mii de ani pentru înfrângerile ei îndurate pe timpul împăraţilor Tit şi Vespasian Mănăstirea Monte Cassino, clădită în anul 529 de sfântul Benedict de Nursia, a fost rasă de pe faţa pământului. Distrugerea acestui adevărat leagăn al civilizaţiei apusene este ireparabilă. Caracteristic este pentru mentalitatea canaliei plutocratice, faptul că ea îşi închipuie că această pierdere s'ar putea compensa printr'o sumă de câteva sute de milioane de lire. Aceste canalii crescute ca nişte buruieni pe imensele stepe ale Americei — care cu toată întinderea ei, n'are atâtea obiecte de artă cât cel mai mic orăşel din Italia, cred că arta şi cultura în general sunt o marfă ca orice alt obiect.

Dar situaţia aceasta tristă în care se află azi Italia, biserica creştină şi în general civilizaţia europeană, nu se datoreşte atât puterii neobarbarilor din stepele Americei şi Rusiei, cât completei inconştienţe a Anglofililor. Regele Italiei, cu Badoglio şi Ciano, toţi ridicaţi de Mussolini, tradează Italia pe seama Anglosaxonilor, crezând în felul acesta că vor scăpa de fascism, întorcându-se la fericitele vremuri ale democraţiei francmasonice. Urmările acestei trădări le putem vedea azi toţi: dispariţia unităţii Italiei, război civil, Italia devenită teatru de război, nimicirea celor mai frumoase monumente de artă, bolşevizarea în marş a Italiei ocupate, deportarea de mii de copii în Rusia, predarea flotei italiene bolşevicilor etc. etc.

Iată unde a fost dusă Italia de inconştienţa şi prostia burghezimii italiene, atrasă de farmecul anglofiliei şi de puterea irezistibilă a francmasoneriei. Dar şi credulitatea prea mare a cercurilor

ERTIFICAT
2007

fasciste care nu şi-au dat îndeajuns seama de primejdia jâdovească, poartă şi ea o bună parte a vinei.

Polonia. Şi chestiunea poloneză ne arată în ce prăpastie poate să cadă un popor, lipsit de conducători vrednici. Intrând în războiu ataţaţi de plutocraţi şi francmasoni, pentru oraşul Danzig, azi „aliatul lor rus" nu numai că le cere jumătate din teritoriul lor naţional, dar vrea să înglobeze toată Polonia în statul sovietic. Şi drept coadă de topor le serveşte Wanda Wassilewska, fiica marelui patriot polonez Wassilewski care, fiind primul ministru de externe al mareşalului Pilsudski, a fixat graniţele de răsărit ale Poloniei. Iar Anglia cu America care i-au mpins pe Polonezi în războiu, nu numai că stau cu braţele încrucişate, dar aprobă chiar tâlhăria rusească. Anglofilii Poloneji sunt azi foarte indezirabili în Marea Britanie. Pe noi Românii ne doare grava situaţie în care au ajuns vecinii noştri, cu care am avut atâtea legături timp de veacuri. Tot Nemţii şi Românii îi vor scoate din prăpastia, în care au fost aruncaţi de şleahta lor înfumurată.

Iugoslavia. La fel le merge şi Anglofililor din Sârbia. Toţi aceia care i-au tradat pe Nemţi la 26 Martie 1940 trecând de partea Angliei, se văd azi părăsiţi de gentlemanii englezi care s'au dat cu totul pe partea mareşalului bandit Tito. Iar bietul rege Petru al II, strănepotul reginei Victoria, e numit de Churchil băieţandru de 17 ani.

Numai din aceste câteva evenimente petrecute în ultima vreme ne putem convinge în ce hal de slăbiciune au ajuns plutocraţii anglosaxoni, care sunt nevoiţi să părăsească pe toţi „prietenii" lor de hatârul bolşevismului care devine din ce în ce mai puternic.

Şi cu toate acestea se găsesc şi la noi în ţară încă destul de mulţi naivi şi nătărăi care cred într'o salvare englezească.

Orice om care gândeşte numai puţin ştie că singura mântuire a Europei este numai şi numai victoria germană. Datoria noastră a Românilor este de a lupta până la capăt împotriva monstrului plutocrato-bolşevic şi în loc de a ne gândi cu grijă exagerată la evacuări, ar fi mai bine să ne pregătim de luptă pe viaţă şi pe moarte. Altă scăpare nu e.

Dela Administraţia Revistei

S'au primit pentru fondul revistei următoarele donaţiuni, pentru care exprimăm cele mai vii mulţumiri:

D-şoara Livia Bejan, Liteni-Baia . . . Lei 1500
D-na Viola Ţurcan născ. Bejan . . . . „ 1500
D-l ing. D. Ţurcan, Liteni-Baia . . . . „ 1500

S'au primit abonamente, între cari şi abonamente de susţinere dela: d. Constantin Iacoban, secretarul Chesturei Cernăuţi 1000 lei; d. ing. D. Ţurcan, 500 lei; Comitetul şcolar rural din Ropcea, pentru 4 abonamente, 1200 lei; d. Nicu Ieremie, şeful poliţiei Suceava, 300 lei; Protopr. Tit. Tudan, Staneşti de jos pe Ceremuş, 150 lei; d-şoara Elvira Tomorug, Văleni, 150 lei; d. Valerian Vlad, director şcolar Orăşeni, 300 lei; d. Ioan Ţiganiuc, Paltinoasa, 300 lei; d. Claudiu Volcinschi, Cernăuţi, 150 lei; d. Eugen Ţiganiuc, Cernăuţi, 150 lei; d. Totoiescul Vladimir, Cernăuţi, 300 lei; Consil. patr. Gheorge Velehorschi, Cernăuţi, 300 lei; Pr. Alecs. Totoescul, Toporăuţi, 300 lei; prof. Isidor Dolinschi, Petriceni, 300.

Observare: Până la un nou aviz, rugăm să nu se trimită bani pe adresa revistei.

Revista de Pedagogie
Facultatea de Filosofie
Bucureș

TIPOGRAFIA MITROPOLITUL SILVESTRU
Preprietatea Societății pentru cultura și
literatura română în Bucovina
CERNĂUȚI. 1944

Revista „Mazililor și Răzeșilor", Anul IV, Nr. 2,
Cernăuți, Strada M. Kogălniceanu 15.